

Nr 126

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om kommunalt partistöd; given Stockholms slott den 3 oktober 1969.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om kommunalt partistöd.

GUSTAF ADOLF

Svante Lundkvist

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att kommuner och landstingskommuner genom en särskild lag tilläggs befogenhet att lämna ekonomiskt bidrag till politiskt parti, som under den tid beslut om bidrag avser är representerat i kommunens fullmäktige resp. landstinget. Beslutet skall enligt lagen innehålla att bidrag utgår till varje sådant parti med samma belopp för varje plats som partiet under nämnda tid har i fullmäktige resp. landstinget.

Lagen föreslås träda i kraft snarast möjligt.

Förslag
till
Lag
om kommunalt partistöd

Härigenom förordnas som följer.

Kommun får lämna ekonomiskt bidrag till politiskt parti, som under den tid beslut om bidrag avser är representerat i kommunens fullmäktige. Beslutet skall innehålla att bidrag utgår till varje sådant parti med samma belopp för varje plats som partiet under nämnda tid har i fullmäktige.

Vad som sagts nu äger motsvarande tillämpning på landstingskommun och landsting.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 ok-
tober 1969.*

N ä r v a r a n d e:

Statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, LÖFBERG.

Chefen för civildepartementet, statsrådet Lundkvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *kommunalt partistöd* och anför.

Inledning

Med anledning av två likalydande motioner (I: 451 och II: 561) har 1968 års riksdag anhållit hos Kungl. Maj:t om utredning av frågan om rätt för kommun att bevilja anslag till politiskt parti för kommunal informationsverksamhet (KU 1968: 33, rskr 345).

En promemoria om kommunalt partistöd har med anledning härav upptätlats i kommunikationsdepartementet (Stencil K 1969: 7). I promemorian föreslås att kommun och landstingskommun tilläggs befogenhet att lämna ekonomiskt bidrag till politiskt parti.

Yttranden över promemorian har efter remiss avgetts av kammarkollegiet, länsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs, Gotlands, Blekinge, Älvsborgs, Örebro, Gävleborgs och Norrbottens län, kommunalrättskommittén, Svenska landstingsförbundet samt Svenska kommunförbundet. Länsstyrelserna har lämuat yttranden från sammanlagt 50 kommuner, en samarbetsnämnd och åtta landstings förvaltningsutskott. Kristen demokratisk samling har i en skrivelse framfört vissa synpunkter med anledning av promemorian.

Gällande bestämmelser om den kommunala kompetensen m. m.

Huvudregeln för borgerlig primärkommuns kompetens finns i 3 § kommunallagen (1953: 753) (KL). Enligt detta lagrum får kommun själv vårda sina angelägenheter i den mån det inte enligt annan författningsbestämmelse ankommer på annan att göra det. Vidare hänvisas i paragrafen till vad som är särskilt föreskrivet om vissa kommunala angelägenheter. Mot-

svarande gränser för den kommunala verksamheten anges i 3 § kommunallagen (1957: 50) för Stockholm (KLS).

Kompetensregeln fick sin nuvarande utformning år 1948. Den bygger på principen att kommunala åtgärder skall tillgodose allmänna, till kommunen knutna intressen. Genom att avfatta regeln som en generalklausul avsåg man enligt motiven att möjliggöra en fortsatt anpassning av kommunens befogenheter till samhällsutvecklingens krav. Uppgiften att närmare avgränsa området för kommunernas kompetens överlämnades liksom förut åt rättspraxis.

Kravet på allmänintresse bör ses mot bakgrund av besvärsmåttelserna i 76 § KL, där det som särskild besvärgrund anges att beslut vilar på orättvis grund. Kravet kan sägas innebära bl. a. att skälig likställighet upprätthålls mellan kommunens medlemmar. Det är sålunda inte tillåtet att med frångående av objektiva normer gynna enskilda kommunmedlemmar eller grupper av sådana.

För landstingskommuns kompetens ges motsvarande bestämmelse i 4 § landstingslagen (1954: 319) (LL). Den har i sak samma innehåll som KL:s kompetensbestämmelse.

Som nämnts görs i 3 § KL en hänvisning till vad som är särskilt föreskrivet om vissa kommunala angelägenheter. En motsvarande hänvisning görs i 4 § LL. Särskilda bestämmelser om den kommunala och den landstingskommunala kompetensen finns i ett stort antal lagar och andra författningar. Bestämmelserna är utformade antingen så att de ger rätt att vidta vissa åtgärder men inte föreskriver skyldighet härtill eller också så att de föreskriver sådan skyldighet.

I tre utslag den 20 februari 1964 förklarade regeringsrätten (Regeringsrättens årsbok 1964 not. S 60 samt I 42 och 43) att kommun inte lagligen kunde lämna bidrag till politisk ungdomsorganisation, om inte genom särskilda föreskrifter eller eljest säkerhet skapades för att medlen inte kom att främja organisationens politiska verksamhet. Det kunde nämligen enligt regeringsrätten inte anses ligga inom den kommunala kompetensen att understödja politisk verksamhet.

Genom ändring år 1965 (nr 134) i barnavårdslagen (1960: 97) blev barnavårdsnämnderna uttryckligen ålagda att stödja ungdomens föreningsliv (prop. 1965: 69, 2LU 43, rskr 212). Av lagändringen följer att kommunalt stöd i fortsättningen kan lämnas också till de politiska ungdomsorganisationerna.

Ändringen i barnavårdslagen torde däremot inte i och för sig ha rubbat principen att kommun saknar befogenhet att understödja politisk verksamhet. I motiven heter det att i vårt samhälle, som är byggt på folkstyre, de politiska ungdomsorganisationerna fyller en mycket betydelsefull ungdoms- och samhällsfostrande funktion. I fråga om statliga organisations-

bidrag är de helt likställda med övriga ungdomssammanslutningar. Om kommunerna är förhindrade att stödja de politiska ungdomsorganisationerna, innebär detta att statens och kommunernas stöd kommer att grunda sig på skilda målsättningar, vilket får anses olämpligt. Ett kommunalt stöd måste givetvis lämnas enligt objektiva grunder. Det får t. ex. inte förekomma att en viss politisk eller religiös riktning ensidigt gynnas. Någon uttrycklig bestämmelse härom ansågs inte erforderlig (prop. 1965: 69).

Genom beslut vid 1964 års riksdag (prop. 1964: 59, KU 11, rskr 188) ändrades lagen (1920: 796) om val till riksdagen och kommunala vallagen (1930: 253) så att de i riksdagen representerade politiska partierna får ersättning av statsmedel för kostnader för valsedlar till de s. k. riksvälen, dvs. val av ledamöter i andra kammaren, landstingsmän och stadsfullmäktige i städer som inte deltar i landsting.

I anslutning till 1966 års kommunalval beslutade åtskilliga kommuner att bidra till de politiska partiernas valsedelskostnader i andra fall än de som avsågs med statsmakternas beslut år 1964. Ett sådant beslut blev efter besvär upphävt av regeringsrätten genom utslag den 21 april 1966 (Regeringsrättens årsbok ref. 27). Innebörden av utslaget är att kommun saknade befogenhet att ersätta partierna för valsedelskostnaderna.

Genom ändring år 1966 i kommunala vallagen öppnades möjlighet för kommun, landstingskommun och församling att bidra till de politiska partiernas valsedelskostnader vid de kommunala valen i den mån partierna inte får ersättning av staten (prop. 1966: 131, KU 43, rskr 365, SFS 1966: 682). Lagändringen innebär att kommun får besluta att vid val av fullmäktige i kommunen politiskt parti, som är eller genom valet blir representerat i fullmäktige, skall erhålla ersättning av kommunen för partiets kostnader för framställning av valsedlar. Beslutet skall innehålla att ersättning utgår till varje sådant parti efter enhetliga grunder. Ersättning får dock inte utgå i den mån statsverket lämnar ersättning. Vad som nu sagts äger motsvarande tillämpning på landstingskommun vid val av landstingsmän och på församling vid val av kyrkofullmäktige (60 a och 61 §§ kommunala vallagen).

Regeringsrätten förklarade i utslag den 24 april 1969 att kommuns fullmäktige genom beslut att bevilja i fullmäktige representerade partier anslag för upplysnings- och informationsverksamhet överskridit sin befogenhet.

KL:s kompetensbestämmelse ses f. n. över av kommunalrättskommittén. Enligt direktiven skall utgångspunkten vid översynen vara att reglerna alltjämt måste vara grundade på huvudprincipen att kommunala åtgärder skall tillgodose allmänna till kommunen knutna intressen. Inom denna ram skall en precisering av kommunens befogenheter ske (1966 års riksdagsberättelse, In: 5, s. 367).

Statligt partistöd

Vid de båda folkomröstningarna åren 1955 och 1957 anslog riksdagen medel till enskild upplysningsverksamhet genom propagandakommittéer.

Sedan år 1964 får de politiska ungdomsorganisationerna statsbidrag som de kan använda även för politiskt arbete.

Som framgått av den tidigare framställningen utgår sedan år 1964 statsbidrag till vissa valkostnader för de politiska partierna.

Under år 1965 fattade statsmakterna beslut om allmänt statligt partistöd (prop. 1965: 174, KU 44, rskr 452). Stödet är utformat så att det utgår till alla partier som vid senaste andrakammarvalet fått mandat på grundval av minst 2 % av de avgivna rösterna. Stödet fördelas mellan partierna i proportion till deras mandatmässiga representation i riksdagens båda kamrar. Någon statlig kontroll av hur medlen används förekommer inte. Stödet har hittills utgått med 60 000 kr. per år för varje riksdagsmandat (jfr prop. 1969:1 bil. 3 s. 78).

Motiven för ett statligt partistöd angavs på huvudsakligen följande sätt i prop. 1965: 174. Den svenska demokratin är en folkstyrelse genom partier. Genom partierna påverkar väljarna politikens utformning. En så rikt differentierad opinionsbildning som är nödvändig för att demokratin skall kunna fungera tillfredsställande kan inte åstadkommas utan politiska partier som har god kontakt med sina medlemmar och allmänheten. Det är naturligt att medlemmarna i ett politiskt parti genom avgifter och på annat sätt stöder det egna partiets verksamhet. Samtidigt är det uppenbart att det är ett samhällsintresse att det finns partier som har tillräckliga resurser för en omfattande opinionsbildande verksamhet. Opinionsbildningen blir alltmer kostnadskrävande för partierna i en tid då samhällsfrågorna blir fler och mer komplicerade och får allt större betydelse för människorna. En i den offentliga debatten ofta återropad synpunkt till förmån för statligt ekonomiskt stöd till de politiska partierna är att man genom ett sådant system kan förebygga att partierna, för att få en ekonomisk grund för sin informations- och åsiktsbildande verksamhet, ställer sig i beroende av enskilda bidragsgivare. Statliga bidrag kan motverka ojämnheten och otillräckligheten i partiernas inkomster och förbättra partiernas möjligheter att kontinuerligt hålla kontakt med väljarna. Ett allmänt partistöd har framför allt den fördelen att partierna, som bär ett väsentligt ansvar för att väljarkåren blir ordentligt insatt i samhälleliga frågor och olika sätt att bedöma dem, får frihet att välja de former och vägar för sin information och opinionsbildande verksamhet som de anser för ändamålet tjänligast.

Avgränsningen av partier som skall vara berättigade till det allmänna partistödet motiveras i propositionen med att bidrag bör utgå endast till parti som fortlöpande bedriver opinionsbildande verksamhet bland sina

medlemmar och allmänheten. Synpunkten att bidragsberättigat parti bör ha ett inte obetydligt stöd i väljaropinionen sägs i propositionen bli bäst tillgodosedd genom ett krav på att partiet skall vara representerat i riksdagen och ha fått mandat i det senaste valet till andra kammaren. För att den slumpvisa effekten av valsystemet, som medför att ett parti kan få ett enstaka mandat i andra kammaren på grund av ett jämförelsevis lågt röstetal, skall elimineras bör det krävas att partiet fått minst 2 % av rösterna. Att stödet skall fördelas proportionellt mellan partierna efter enhetliga grunder motiverades med att man borde undvika att bidragssystemet inbjöd till en uppsplittring på småpartier eller fick andra inte avsedda återverkningar på partiförhållandena. Konstruktioner som t. ex. kombinerar ett för alla bidragsberättigade partier lika stort grundbelopp med ett proportionellt beräknat tilläggsbelopp ansågs därför sakna aktualitet (prop. 1965: 174 s. 9).

Statligt stöd åt ungdomsorganisationer — som enligt vad som har framgått av den föregående framställningen utgår också till politiska ungdomsorganisationer — regleras i kungörelsen (1964: 510) om statsbidrag till vissa ungdomsorganisationers centrala verksamhet. Enligt kungörelsen gäller som villkor för stöd att organisationen har minst 3 000 medlemmar i åldern 12—25 år (3 §). I övrigt prövas frågan om bidrag skall utgå från fall till fall med hänsyn till bl. a. om organisationen har sitt arbete stabiliserat på längre sikt. Ett tidigare gällande villkor att organisationen skulle vara uppbyggd och fungera enligt vedertagna demokratiska principer och öppet ta ställning för demokratin togs bort år 1966 (prop. 1966: 1 bil. 10 s. 74, SU 62 s. 9, rskr 175, SFS 1966: 510). Att verksamhetens inriktning inte längre skulle prövas ansågs vara en konsekvens av beslutet om statligt partistöd (prop. 1966: 1 bil. 10 s. 145).

1965 års riksdag beslöt anvisa medel till statsbidrag till riksdagspartiernas kostnader för gruppkanslier (BaU 1965: 54, rskr 442). Bidraget motiverades med behovet att bereda riksdagens ledamöter bättre arbetsförhållanden. Bidraget utgår till varje partigrupp i riksdagen oavsett dess storlek och således även om t. ex. bara en riksdagsman företräder partiet. Någon kontroll från bidragsgivarens sida över hur medlen utnyttjas skall inte förekomma. Bidraget har hittills utgått med 3 000 kr. per medlem och år om gruppen är företrädd i regeringen och i annat fall med 4 500 kr. per medlem och år (jfr senast BaU 1968: 49, rskr 318—320).

Utredningsyrkandet vid 1968 års riksdag

Motionärerna yrkade att riksdagen skulle uttala att beviljande av anslag till politiskt parti för bedrivande av kommunal information är en angelägenhet för borgerlig primärkommun och landstingskommun.

I motionerna heter det att kommunal information genom pressen, radion och TV:n och kommunernas egen information, som kan avse både fortlöpande information till bl. a. pressen och radion och information till allmänheten i egen regi, har den allra största betydelse och förtjänar att på alla sätt främjas och vidareutvecklas. De politiska partierna har emellertid också en betydelsefull uppgift när det gäller att sprida information rörande den kommunala verksamheten. Sådan information sker också i regi av samtliga politiska partier men måste på grund av bristande ekonomiska resurser i stort sett begränsas till valtillfällena. De växande kommunala uppgifterna, de allt större kommunala enheterna m. fl. skäl talar för att en förbättrad kommunal information måste komma till stånd, om en önskvärd förståelse för och kännedom om den kommunala verksamheten skall kunna befästas och vidareutvecklas. Det är problem som måste uppmärksammas i den traditionella informationen men som inte minst de politiska partierna måste beakta.

I KU:s utlåtande över motionerna heter det att den av motionärerna väckta frågan är av stor betydelse. Den fortgående utvecklingen mot större kommunala enheter medför att de direkta kontakterna mellan kommunmedlemmarna och de kommunala förtroendemännen minskar. Även andra vägar att sprida kännedom om de kommunala organens verksamhet måste därför övervägas. Som motionärerna påpekar kan de politiska partierna spela en viktig roll i detta sammanhang. En ökad informationsverksamhet från partiernas sida i fråga om de kommunala förhållandena torde emellertid förutsätta att partierna får ökade ekonomiska resurser. Detta kan ske inom ramen för det statliga partistödet. En annan väg är att partierna beviljas anslag av kommunerna för informationsändamål. Gällande lagstiftning medger emellertid i princip inte att kommunerna lämnar anslag till politiska partier. En uppmjukning har dock skett såtillvida att anslag numera — efter ett tillägg till barnavårdslagen — kan lämnas de politiska ungdomsorganisationerna för deras samhällsfostrande verksamhet. En vidgning av kommunernas rätt att bevilja partierna anslag skulle ligga i linje med den utveckling som sålunda redan inletts. Frågan om en vidgning av den kommunala kompetensen i förevarande hänseende borde enligt utskottet närmare utredas.

Utskottet hemställde alltså att riksdagen skulle anhålla hos Kungl. Maj:t om utredning av frågan om rätt för kommun att bevilja anslag till politiskt parti för kommunal informationsverksamhet.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

En minoritet inom utskottet ville att motionerna skulle avslås. Till stöd för sin uppfattning anförde minoriteten.

Förevarande motioner åsyftar att kommunerna skall få rätt att ge bidrag till partierna för bedrivande av kommunal information och opinionsbildning. Då någon kontroll av användningen av sådana bidrag inte kan åstad-

kommas utan att man uppger en av de viktigaste principer som fastlades vid införandet av det statliga partistödet, är innebörden i motionernas förslag i realiteten att ett allmänt kommunalt partistöd skall möjliggöras. Någon särskild utredning härom bör enligt vår mening inte ifrågakomma. Det är visserligen angeläget att få till stånd ökad kommunal information och debatt, men det gäller ett stort problemkomplex som kan angripas på många vägar. Det är, som utskottet framhöll 1965, föremål för uppmärksamhet bl. a. inom de kommunala förbunden. Utredning pågår också om möjligheterna till ökad kommunal information och opinionsbildning genom pressen. Att bryta ut frågan om partiernas insatser på detta område till särskild prövning kan inte vara motiverat. Möjligheten till ett kommunalt partistöd kan också lätt missbrukas och kan inte utgå efter samma grunder som det statliga partistödet med hänsyn till de mer skiftande kommunala partibildningarna. Ett kommunalt partistöd kan dessutom leda till en mycket olika belastning på skattebetalarna i kommunerna till följd av skilda kommunala beslut.

Departementspromemorian

Inledningsvis anförs i departementspromemorian att den kommunala verksamheten har expanderat kraftigt särskilt under de senaste årtiondena. Kommunernas uppgifter har ökat i antal och betydelse. Bl. a. spelar kommunerna numera en mer betydelsefull roll för samhällsplaneringen och enligt promemorian kan 1962 års beslut om riktlinjer för en ny kommunindelning sägas vara en konsekvens härav. Också den landstingskommunala verksamheten har expanderat kraftigt. Sjukvården tar en betydande andel av samhällsresurserna i anspråk.

Det är mot denna bakgrund tydligt, anförs det vidare i promemorian, att de kommunalpolitiska avgörandena fått större betydelse för samhällets utveckling och för medborgarnas trygghet och trivsel. Utvecklingen har samtidigt inneburit att den kommunala organisationen byggts ut kraftigt. Kommunens styrelse har fått en starkare ställning inom organisationen. För att tillgodose intresset av en effektiv planering bildas enligt 1962 års riktlinjer större kommuner.

Med hänsyn till det sagda har enligt promemorian innehållet i den kommunala självstyrelsen blivit av allt vitalare intresse för medborgarna. Utvecklingen har emellertid medfört att kommunmedlemmarnas möjligheter att utöva ett direkt inflytande på kommunala beslut har blivit mindre. I promemorian erinras om att den kommunala beslutanderätten ännu vid utgången av 1940-talet på sina håll utövades av de röstberättigade kommunmedlemmarna på kommunalstämma. Numera måste andra vägar sökas för att få till stånd en breddning och fördjupning av medborgarnas medverkan och insyn i den kommunala verksamheten.

Mycket talar enligt promemorian för att möjligheterna att genom författningsföreskrifter om den kommunala organisationen få till stånd bätt-

re förutsättningar för medverkan och insyn från medborgarnas sida är ganska begränsade. Som framhölls i samband med 1965 års beslut om statligt partistöd är vår demokrati en folkstyrelse genom partier, sägs det vidare i promemorian. Det är ytterst på dessa det beror vilken medborgerlig förankring besluten i viktiga samhällsfrågor får. Detta gäller inte bara beslut av regering och riksdag utan också kommunala beslut. En förstärkning av den kommunala demokratin förutsätter därför att de politiska partierna kan ge väljarna information om de kommunala frågorna och partiernas ståndpunkter och att partierna har goda kontakter med medborgaropinionen. Betydelsen av väl fungerande politiska partier på det kommunala planet har enligt vad som anförs i promemorian ökat till följd av den större betydelse kommunalpolitiken numera har. Samtidigt har partiernas kostnader för att fullgöra sin opinionsbildande uppgift ökat kraftigt. Det förhållandet att de kommunala valen och riksdagsvalen i fortsättningen kommer att äga rum samtidigt ställer stora krav på partiorganisationerna på det lokala planet om de kommunala frågorna skall få det utrymme och den uppmärksamhet i valrörelsen som deras betydelse motiverar. Det påpekas i promemorian att partierna underlättar valförrättningen genom åtgärder av olika slag och att de därigenom tillgodoser ett samhällsintresse. Tillhandahållandet av tryckta valsedlar — för vilket partierna i allmänhet får ersättning av det allmänna — är endast en del av denna verksamhet.

Det är enligt vad som anförs i promemorian angeläget att de politiska partierna inte av brist på ekonomiska resurser hindras att fullgöra de uppgifter som har berörts i det föregående. Genom 1965 års beslut om statligt partistöd har principen att samhället bör lämna bidrag till partiernas verksamhet accepterats. Som anfördes i KU:s utlåtande i den vid 1968 års riksdag väckta frågan om ett kommunalt partistöd skulle det kunna tänkas att det statliga partistödet byggdes ut så att det kom att tillgodose också partiernas behov av resurser för den kommunalpolitiska verksamheten. Mycket talar emellertid enligt promemorian för att detta inte är det lämpligaste sättet att tillgodose ifrågavarande behov. Det får i stället anses ligga närmast till hands att kommunerna — som själva i första hand bör ha att vidta åtgärder för att vidmakthålla en levande demokrati i kommunen — prövar behovet av ekonomiskt stöd till de i kommunen verksamma partierna.

I promemorian föreslås med hänsyn till det nu sagda att kommunerna och landstingskommunerna ges befogenhet att bevilja ekonomiskt bidrag till politiska partier.

Vidgningen av den kommunala kompetensen skall enligt förslaget ske genom att bestämmelser härom tas in i en särskild lag. I denna bör enligt promemorian sägas att kommun och landstingskommun får lämna bidrag till politiskt parti. Någon skyldighet att lämna bidrag anses inte böra föreskrivas. Storleken av åtagandet skall enligt förslaget också bestämmas av

kommunen. Det är enligt vad som vidare anförs lämpligt att i lagen begränsa den krets av partier som skall kunna få bidrag. Ett naturligt krav, som ställs för rätt till statligt partistöd, är att parti för att få bidrag skall fortlöpande bedriva opinionsbildande verksamhet bland sina medlemmar och allmänheten. Ett sådant krav kan enligt promemorian antas vara uppfyllt om partiet blivit representerat i fullmäktige resp. landstinget vid det närmast föregående valet. Givetvis bör alla sådana partier få del av det ekonomiska stöd som kan ha beslutats. Kravet på representation bör vara uppfyllt vid den tidpunkt då bidrag utgår. Det bör alltså enligt förslaget sägas i lagen att kommun och landstingskommun får ge ekonomiskt bidrag till politiskt parti som är representerat i fullmäktige resp. landstinget när bidraget utgår samt att beslut härom skall innehålla att alla sådana partier skall få bidrag.

Som allmän princip gäller enligt promemorian att kommun inte får med frångående av objektiva normer gynna enskilda kommunmedlemmar eller grupper av sådana. Genom den föreslagna bestämmelsen klargörs att bidrag utan hinder härav kan begränsas till de partier som är representerade i fullmäktige resp. landstinget. Nämnada princip har betydelse också för frågan om bidragen får utgå med olika belopp till skilda partier. Det är, heter det vidare i promemorian, uppenbart att ett kommunalt partistöd bör kunna — i likhet med det statliga — utgå efter en proportionell grund. En proportionell fördelning skulle kunna ske antingen efter partiernas röstetal vid det senaste kommunalvalet eller efter antalet mandat vid den tidpunkt då bidraget utgår. En fördelning efter mandatantalet ligger enligt promemorian närmast till hands. En sådan fördelningsgrund tillämpas för det statliga partistödet. Härtill kommer att en fördelning efter röstetalet skulle medföra tekniska svårigheter, bl. a. om flera partier gått fram under gemensam partibeteckning men bidraget skall fördelas mellan de enskilda partierna. I promemorian betecknas det som självfallet att en proportionell fördelning mellan partierna måste ske efter samma grund för alla partier. Det kan sättas i fråga om annan än proportionell fördelningsgrund bör få förekomma. Också i detta avseende bör emellertid enligt promemorian en överensstämmelse med det statliga partistödet eftersträvas.

På grund av det anförda föreslås i promemorian att varje partis bidrag skall utgå med visst belopp för varje mandat som partiet fått vid det senaste valet. Någon särskild bestämmelse om att det belopp som utgår per mandat skall vara detsamma för alla bidragsberättigade partier anses inte vara nödvändig.

I promemorian berörs slutligen frågan om vad som i förevarande sammanhang skall förstås med politiskt parti. Enligt den definition som i samband med beslutet om den partiella författningsreformen infördes i 16 § riksdagsordningen avses med politiskt parti varje politisk sammanslutning eller grupp av väljare som uppträder i val under särskild partibeteckning

(prop. 1968: 27, KU 1968: 20 och 1969: 1, rskr 56, SFS 1969: 22). Enligt motiven till bestämmelsen bör som parti godkännas varje sammanslutning eller väljargrupp som förekommer på valsedlarna (prop. 1968: 27 s. 217). Denna definition bör enligt promemorian vara en utgångspunkt för avgörandet av vad som skall förstås med parti. Politisk sammanslutning eller grupp av väljare som uppträder i val under särskild partibeteckning och genom valet får en eller flera personer som upptagits under denna beteckning invalda i fullmäktige resp. landstinget skall alltså enligt förslaget kunna omfattas av beslut om kommunalt partistöd. Det ligger emellertid enligt promemorian i sakens natur att partiet för att kunna uppbära bidrag måste vara en juridisk person, dvs. måste kunna förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter. Det är enligt fast rättspraxis fallet om den politiska sammanslutningen eller väljargruppen antagit stadgar och valt styrelse. Är ett politiskt parti inte att anse som juridisk person, kan partiet inte uppbära bidrag och beslut om partistöd kan inte avse detta parti. Om två eller flera partier samverkar vid ett val genom att använda gemensam partibeteckning utan att skapa en särskild juridisk person för denna samverkan, får enligt promemorian beslut om kommunalt partistöd avse de samverkande partierna var för sig.

Remissyttrandena

Samtliga remissinstanser har i princip godtagit förslaget att kommunerna och landstingskommunerna skall ges befogenhet att bevilja ekonomiskt bidrag till politiska partier. *Kristen demokratisk samling* anför däremot i sin skrivelse att förslaget inte bör genomföras.

Nästan alla remissinstanserna ansluter sig till vad som föreslås i promemorian beträffande förutsättningarna för att kommunalt partistöd skall kunna utgå och beträffande utformningen i övrigt av reglerna för ett sådant partistöd. I ett väsentligt avseende, nämligen i fråga om fördelningsgrunden, föreligger emellertid olika meningar. Betydligt mer än hälften av remissinstanserna tillstyrker också i detta avseende förslaget i departementspromemorian om proportionell fördelning efter antalet mandat i fullmäktige resp. landstinget. Ett antal remissinstanser anser däremot att bidrag bör utgå dels med ett för varje i fullmäktige resp. landstinget representerat parti lika stort grundbelopp, dels med ett visst belopp för varje ledamot i fullmäktige resp. landstinget.

Inom flera remissinstanser föreligger reservationer mot det yttrande angående fördelningsgrunden som har lämnats av majoriteten inom resp. remissinstans.

De remissinstanser som inte inskränker sig till att utan närmare kommentarer tillstyrka förslaget i promemorian ansluter sig i fråga om m o-

tiven för att kommunerna och landstingskommunerna bör ges befogenhet att bevilja ekonomiskt bidrag till politiska partier i allmänhet till de synpunkter som anförs i departementspromemorian.

Örebro läns landstings förvaltningsutskott anför sålunda att de politiska partierna har en grundläggande betydelse för den svenska demokratin och att en betydelsefull uppgift för dem är att bland allmänheten sprida kännedom om den kommunala verksamheten. Inte minst utvecklingen inom den kommunala samhällsverksamheten har medfört att partiernas arbete blivit alltmer omfattande och kostnadskrävande. Kommunernas uppgifter har ökat i antal och betydelse och den kommunala organisationen har byggts ut. Utvecklingen mot större kommuner medför, framhåller utskottet, att kontakterna mellan kommunmedlemmarna och de kommunala förtroendemännen försvåras. Informationen till kommunmedlemmarna måste i stor utsträckning ske genom de politiska partierna. Genom partierna kan kommunmedlemmarna få kontakt med samhällsfrågorna och påverka samhällsutvecklingen. Med hänsyn till det anförda är det enligt utskottet av stor vikt att partierna har de resurser som behövs för att förmedla information och därmed främja den rikt differentierade opinionsbildning som är nödvändig för att demokratin skall fungera.

Liknande synpunkter anförs av ett stort antal remissinstanser, inte minst kommuner. I flera remissyttranden betonas att det förhållandet att de kommunala valen och riksdagsvalen i fortsättningen skall äga rum samtidigt kommer att ställa stora krav på de lokala partiorganisationerna. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* framhåller i sitt yttrande att det föreligger en risk för att de rikspolitiska frågorna kommer att dominera. Det bör vara en angelägen uppgift för partierna att verka för att de kommunala frågorna blir tillräckligt belysta och uppmärksammade i valrörelserna. Huvuddelen av partiernas kostnader faller nu på valrörelserna och för dessa kostnader är det enligt länsstyrelsen fortfarande möjligt att i viss utsträckning erhålla frivilliga bidrag. Länsstyrelsen anser att särskilt betydelsen av den verksamhet som äger rum mellan valrörelserna talar för att kommunerna ges befogenhet att lämna ekonomiskt bidrag till de politiska partierna.

Frågan om det statliga partistödet bör byggas ut så att det kan tillgodose partiernas behov av resurser för den kommunalpolitiska verksamheten berörs närmare endast i yttrandet från *stadsfullmäktige i Trollhättan*. Stadsfullmäktige instämmer i vad som anförs i promemorian om att det ligger närmast till hands att kommunerna prövar behovet av ekonomiskt stöd till de i kommunerna verksamma partierna.

Kristen demokratisk samling anser att några bidrag av allmänna medel inte bör utgå till partipolitisk propagandaverksamhet. Det statliga partistödet innebär orättfärdiga privilegier för riksdagspartierna och en utvecklingshämmande konservering av den nuvarande partistrukturen. Ett kommunalt partistöd kan medverka till att permanenta redan etablerade partier

och till att försvåra för nya partier att göra sig gällande. Det kan därför enligt Kristen demokratisk samling inte antas att ett kommunalt partistöd kommer att ge kommunmedlemmarna några möjligheter till ökat inflytande.

Vad därefter gäller utformningen av bestämmelserna om ett kommunalt partistöd kan till en början nämnas att inte någon remissinstans ger uttryck för uppfattningen att skyldighet att lämna bidrag bör föreskrivas eller att storleken av åtagandet bör bestämmas på annat sätt än genom beslut av vederbörande kommun.

Några remissinstanser tar i sina yttranden upp frågan om den föreslagna bidragsrätten bör begränsas till att avse partiernas kommunala informationsverksamhet. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser att en sådan begränsning är orealistisk eftersom en kontroll av medlens användning torde vara svår att genomföra. I fråga om bidragen till de politiska ungdomsorganisationerna har det också godtagits att medlen används till rent partipolitisk verksamhet. *Länsstyrelsen* anser därför att någon begränsning av bidragens användning till visst eller vissa ändamål inte bör föreskrivas. Bidragen bör således få användas även till inrättande av partikanslier. Det bör dock i en bestämmelse om kommunalt partistöd föreskrivas att bidragen skall användas till partiernas verksamhet. *Kommunalrättskommittén* och *Svenska kommunförbundet* anser att det krav som i andra sammanhang ställs i fråga om den kommunala kompetensen, nämligen att kommunala åtgärder skall tillgodose intressen som kan sägas vara knutna till kommunen, bör komma till uttryck i lagtexten. Kommunernas befogenhet att utge bidrag bör således uttryckligen begränsas till att avse partiernas verksamhet i resp. kommun.

Mot förslaget i promemorian att bidrag skall kunna utgå endast till parti som vid det närmast föregående valet blivit representerat i fullmäktige resp. landstinget framförs invändningar endast av *länsstyrelsen i Kronobergs län* och *Kristen demokratisk samling*. *Länsstyrelsen* anför att även ett bidrag enligt proportionell fördelningsgrund kombinerat med ett lika stort grundbelopp för varje parti kan verka så starkt konserverande på den nuvarande partistrukturen att nya partier inte kan komma till stånd. Den kommunala demokratin kan inte vara betjänt av att nya åsiktsriktningar får svårare att göra sig gällande. Sedan erfarenhet vunnits av ett kommunalt partistöd enligt nyss angivna principer bör man därför överväga om inte partistöd bör kunna utgå som ett rent valkampanjstöd inte bara till partier som är representerade i fullmäktige utan också till andra sammanslutningar som kan göra sannolikt att de företräder en väsentlig väljaropinion.

Kommunalfullmäktige i Lilla Edets köping vill inte tillstyrka den för-

delningsgrund som föreslås i promemorian utan anser att frågan bör utredas ytterligare. *Norrbottnens läns landstings förvaltningsutskott, stadsfullmäktige i Stockholm, kommunalfullmäktige i Danderyds köping* och *Svenska landstingsförbundet* tar inte bestämt ställning till frågan om fördelningsgrunden. Bland övriga remissinstanser föreligger olika meningar i fråga om grunderna för fördelningen av bidragen mellan de politiska partierna.

De remissinstanser som beträffande fördelningsgrunden ansluter sig till förslaget i promemorian är *kammarkollegiet, länsstyrelserna i Stockholms, Gotlands, Blekinge, Älvsborgs, Örebro, Gävleborgs och Norrbottens län, Gotlands, Blekinge, Älvsborgs, Örebro och Gävleborgs läns landstings förvaltningsutskott, 33 kommuner, samarbetsnämnden för Gotlands kommuner, kommunalrättskommittén* samt *Svenska kommunförbundet*.

Länsstyrelserna i Stockholms och Blekinge län anför att det statliga partistödet utgår efter en proportionell fördelningsgrund och att det är lämpligt att motsvarande fördelningsgrund väljs för det kommunala partistödet. Den fördelningsgrund som föreslås i promemorian är enligt *länsstyrelsen i Stockholms län* också ägnad att motverka en inte önskvärd uppsplittring på småpartier. *Örebro läns landstings förvaltningsutskott* framhåller i sitt yttrande att bestämmelser om proportionell fördelningsgrund utformade i enlighet med förslaget i promemorian kommer att bli lätta att tillämpa.

Länsstyrelsen i Kronobergs län, Stockholms och Kronobergs läns landstings förvaltningsutskott samt *12 kommuner* anser att bidrag bör utgå dels med ett visst grundbelopp för varje parti dels efter proportionell fördelningsgrund. *Stadsfullmäktige i Haparanda* anser att kommunerna bör ha frihet att utöver bidrag enligt proportionell fördelningsgrund lämna ett lika stort »administrationsbidrag» till varje parti som är företrätt i fullmäktige. Enligt *stadsfullmäktige i Ljungby*, som föredrar ett system enligt vilket ett lika stort grundbelopp skall utgå till varje parti framför ett system med enbart proportionell fördelningsgrund, bör kommunerna själva få bestämma grunderna för fördelningen.

Flera av de remissinstanser som föreslår att det kommunala partistödet uppdelas i ett för alla i fullmäktige resp. landstinget representerade partier lika stort grundbelopp samt i ett belopp för varje ledamot i fullmäktige resp. landstinget betonar särskilt att många av de kostnader som de politiska partiernas verksamhet för med sig är i princip oberoende av partiernas storlek. Som exempel nämns bl. a. kostnader för affischer, trycksaker, annonser och lokal för valbyrå. Dessa remissinstanser är *länsstyrelsen i Kronobergs län, Stockholms läns landstings förvaltningsutskott, kommunalfullmäktige i Märsta* och *i Melleruds köping* samt *en minoritet i kommunalrättskommittén*. *Kommunalfullmäktige i Märsta* anför i ett för denna grupp av remissinstanser representativt yttrande att förslaget i promemorian inte tillgodoser de politiska partiernas behov av stöd för den kom-

munala informationen och opinionsbildningen. Partierna har vissa kostnader som är oberoende av partiernas storlek och ett parti som har ett litet antal ledamöter i fullmäktige kommer därför, om förslaget genomförs, att få sämre förutsättningar att fungera som opinionsbildare. Endast i de fall där de olika partierna är ungefär jämnstarka tillgodoser förslaget kravet på jämlikhet och likvärdiga arbetsförutsättningar. *Stockholms läns landstings förvaltningsutskott* anför att bestämmelserna om kommunalt partistöd bör utformas så att de blir ägnade att motverka att rent lokala partier uppkommer.

Enligt *minoriteten i kommunalrättskommittén* bör lagtexten utformas så att det framgår hur stor andel av hela anslaget till kommunalt partistöd som skall utgöras av grundbelopp och hur stor andel som skall utgå i proportion till de olika partigruppernas storlek. Det föreslås att minst hälften av hela anslaget skall utgå i form av grundbelopp. *Stadsfullmäktige i Södertälje* anser att grundbelopp på tillsammans 25—50 % av hela anslaget bör utgå före en proportionell fördelning.

Förslaget i promemorian att fördelningen av bidraget, vid tillämpning av en proportionell fördelningsgrund, skall ske efter antalet mand i fullmäktige resp. landstinget har inte föranlett erinringar vid remissbehandlingen.

Kommunalrättskommittén anför i sitt yttrande att fråga kan uppkomma om vilket av ett visst partis organ som skall anses omfattat av ett beslut om kommunalt partistöd. De rikspolitiskt verksamma partierna torde nämligen vara organiserade i central-, regional- och lokalorgan som mestadels var för sig är juridiska personer. Om partiet har en lokalorganisation som odelat företräder partiet i kommunen och är juridisk person, bör bidragsbeslutet anses omfatta lokalorganisationen. Om det inte finns någon lokalorganisation, bör närmast högre organisation som täcker den bidragsgivande kommunens område anses berättigad till bidraget.

Några remissinstanser berör i sina yttranden den närmare utformningen av en bestämmelse om kommunalt partistöd. *Länsstyrelsen i Blekinge län* anför att metoden att tillskapa en särskild kommunallag för ett visst kompetensområde inte är helt invändningsfri. Metoden har dock tillämpats tidigare och den torde enligt länsstyrelsen — i avbidan på resultatet av en slutlig översyn av reglerna om de kommunala befogenheterna — även i förevarande fall vara den lämpligaste. Enligt *Svenska kommunförbundet* är den föreslagna rubriken, »lag om kommunalt partistöd», missvisande. Lagen skall ju inte tillförsäkra partierna någon rätt till bidrag utan liksom t. ex. lagen (1968: 131) om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet reglera den kommunala kompetensen. Kommunförbundet anser vidare att det bör klart framgå av lagtexten att det är de politiska partier som är representerade i fullmäktige under det år beslutet om bidrag

avser som skall kunna få bidrag. Orden »när bidraget utgår» i förslaget bör därför ersättas med orden »under det år beslutet om bidrag avser».

Kommunalfullmäktige i Fridlevstad anför i sitt yttrande att det bör klart anges i lagtexten att det bidragsbelopp som utgår per mandat skall vara lika stort för alla bidragsberättigade partier. *Kammarkollegiet* och *Blekinge läns landstings förvaltningsutskott* redovisar samma uppfattning.

Departementschefen

Den kommunala verksamheten har expanderat kraftigt under de senaste årtiondena. De kommunala uppgifterna har fått allt större betydelse för de enskilda kommunmedlemmarna och för samhället. Samtidigt har vidtagits åtgärder för att göra kommunerna bättre lämpade att fullgöra sina allt fler och allt viktigare uppgifter. Den år 1962 beslutade kommunindelningsreformen var sålunda motiverad bl. a. av att kommunernas medverkan i samhällsplaneringen fått allt större betydelse. Det har vidare blivit nödvändigt att bygga ut den kommunala förvaltningsapparaten kraftigt. Därvid har på många håll den centrala ledningen av förvaltningen förstärkts.

Det har i olika sammanhang uttryckts farhågor för att den utveckling på det organisatoriska planet som jag nu har angett skulle innebära en försvagning av den kommunala demokratin. Därvid bortser man emellertid ofta från att en grundförutsättning för en levande kommunal demokrati är att den kommunala självstyrelsen omfattar frågor som är av väsentlig betydelse för medborgarna. Sett från denna synpunkt har utvecklingen medfört en avsevärd förbättring av förutsättningarna för en kommunal demokrati. Det sagda innebär givetvis inte att frågan om formerna för den kommunala demokratin skulle vara mindre betydelsefull. En breddning av medborgarnas insyn och medverkan i den kommunala verksamheten måste ständigt eftersträvas. Flera åtgärder i sådant syfte har vidtagits under de senaste åren. En utredning om den kommunala självstyrelsens lokala förankring har genomförts och lett till viss lagändring. Jag avser att inom kort, på grundval av en nyligen avslutad utredning, anmäla fråga om lagstiftning angående antalet fullmäktige och suppleanter för fullmäktige i kommun. Överläggningar pågår f. n. om frågor rörande den kommunala demokratin med företrädare för de stora politiska partierna, Svenska landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet samt med företrädare för den forskning som pågår på området med stöd av medel från riksbankens jubileumsfond.

Åtgärder i syfte att stärka den kommunala demokratin måste ha sin utgångspunkt i det demokratiska system som vi accepterat i vårt land. Detta system karakteriseras av att medborgarnas inflytande utövas genom de politiska partierna, ytterst i de allmänna valen. För att detta system skall fungera tillfredsställande förutsätts en god kontakt mellan partierna och med-

borgarna. En fullödig information om partiernas politik ger medborgarna de bästa förutsättningarna att påverka denna.

Vad jag nu har sagt visar att de politiska partierna har en central roll när det gäller att befästa den kommunala demokratin. Det var ett erkännande av partiernas motsvarande roll inom rikspolitiken som låg till grund för 1965 års beslut om statligt partistöd. När 1968 års riksdag begärde en utredning om kommunalt partistöd anfördes också som huvudmotiv att ökad informationsverksamhet från partiernas sida är av stor betydelse för den kommunala demokratin.

I den departementspromemoria som upprättats med anledning av riksdagens nyssnämnda begäran om utredning understryks dessa synpunkter. Enligt promemorian har betydelsen av väl fungerande politiska partier på det kommunala planet ökat till följd av den större betydelse kommunalpolitiken numera har. Samtidigt har partiernas kostnader för att fullgöra sin opinionsbildande uppgift ökat kraftigt. I det sammanhanget pekas i promemorian på att den gemensamma valdagen kommer att ställa stora krav på partiorganisationerna på det kommunala planet, om de kommunala frågorna skall få det utrymme och den uppmärksamhet i debatten som deras betydelse motiverar. Enligt promemorian är det angeläget att de politiska partierna inte av brist på ekonomiska resurser hindras att fullgöra sina nu ifrågavarande uppgifter. Det kunde tänkas att det statliga partistödet byggdes ut så att det kom att tillgodose också partiernas behov av resurser för den kommunalpolitiska verksamheten, heter det i promemorian. Tanken avvisas emellertid med hänvisning till att det får anses ligga närmast till hands att kommunerna — som själva i första hand bör ha att vidta åtgärder för att vidmakthålla en levande kommunal demokrati — prövar behovet av stöd till de i kommunen verksamma partierna. I promemorian föreslås därför att den kommunala kompetensen vidgas så att kommunerna får befogenhet att bevilja ekonomiskt bidrag till politiska partier. Samma befogenhet bör enligt promemorian ges landstingskommunerna.

Jag delar den uppfattning som kommit till uttryck i promemorian och förordar i likhet med samtliga remissinstanser att den föreslagna vidgningen av den kommunala kompetensen genomförs.

Som anförts i departementspromemorian — utan gensaga av remissinstanserna — bör någon skyldighet att utge bidrag inte föreskrivas. Storleken av åtagandet bör vidare bestämmas av kommunen.

Befogenheten att lämna bidrag bör — som likaledes föreslås i promemorian — begränsas på så sätt att föreskrifter ges om dels den krets av partier som skall kunna få bidrag, dels grunderna för beräkningen av bidragets storlek. Också på denna punkt har remissinstanserna samma uppfattning som den som redovisas i promemorian.

Däremot föreligger delade meningar om hur sådana föreskrifter bör utformas. Enligt promemorian är det ett naturligt krav att ett parti för att få

bidrag skall vara representerat i fullmäktige resp. landstinget. Å andra sidan skall enligt förslaget alla partier som uppfyller förutsättningen få bidrag. I fråga om grunderna för bidragets fördelning sägs i promemorian att överensstämmelse med det statliga partistödet bör eftersträvas. Eftersom detta stöd fördelas proportionellt mellan partierna efter enhetliga grunder, bör enligt promemorian en sådan fördelningsmetod föreskrivas också för ett kommunalt partistöd. Betydligt mer än hälften av remissinstanserna tillstyrker detta förslag. Några remissinstanser anför däremot att partiernas kostnader till viss del är oberoende av partiets storlek varför ett helt proportionellt bidrag missgynnar de små partierna. Dessa remissinstanser anser liksom flera andra att det kommunala partistödet bör uppdelas i ett för alla i fullmäktige resp. landstinget representerade partier lika stort grundbelopp samt i ett belopp för varje ledamot i fullmäktige resp. landstinget. Andra menar att frihet bör föreligga för kommunen att bestämma en sådan fördelning i stället för en proportionell. En remissinstans anför att ett krav på att bidragsberättigat parti skall vara representerat i fullmäktige resp. landstinget skulle få en starkt konserverande effekt på den nuvarande partistrukturen och försvåra uppkomsten av nya partier, även om ett proportionellt partistöd kombinerades med ett grundbelopp.

Motivet till att det statliga partistödet utformats som ett proportionellt bidrag är att ett bidragssystem som inbjuder till en uppsplittring på småpartier eller får andra inte avsedda verkningar på partiförhållandena ansetts böra undvikas. Konstruktioner som t. ex. kombinerar ett för alla bidragsberättigade partier lika stort grundbelopp med ett proportionellt beräknat tilläggsbelopp ansågs därför sakna aktualitet vid tillkomsten av det statliga partistödet. Det motiv för ett grundbelopp som vissa remissinstanser nu anför och som hade kunnat anföras även i fråga om det statliga partistödet föranledde alltså inte avsteg från en proportionell fördelningsgrund.

Partiernas roll i det demokratiska systemet är i princip densamma på det lokala eller regionala planet som på riksplplanet. Någon annan syn på frågan om ett partistöds effekt på partibildningen än den som legat till grund för det statliga partistödet är därför enligt min mening inte motiverad när det gäller kommunalt partistöd. Intresset av att undvika uppsplittring på småpartier bör alltså beaktas också vid utformningen av ett sådant partistöd. Detta intresse tillgodoses lämpligen genom en föreskrift att bidraget skall utgå efter en proportionell grund och genom att annan fördelningsgrund alltså inte blir tillåten.

Intresset av att undvika partisplittring har betydelse också för bedömningen av frågan hur kretsen av bidragsberättigade partier skall begränsas. Från denna synpunkt anser jag att den i promemorian föreslagna begränsningen till partier som är representerade i fullmäktige resp. landstinget är lämpligt avvägd. Genom denna begränsning vinner man också en viss garanti för att stödet utgår bara till partier som fortlöpande bedriver

opinionsbildande verksamhet bland sina medlemmar och allmänheten — ett skäl som åberopats för begränsningen av det statliga partistödet till partier som är representerade i riksdagen. Som föreslagits i promemorian bör å andra sidan gälla att alla i fullmäktige resp. landstinget representerade partier skall erhålla partistöd om ett sådant beslutas.

Av kravet på representation i fullmäktige resp. landstinget torde framgå — särskilt mot bakgrund av vad jag kommer att anföra i det följande om vad som i detta sammanhang skall förstås med politiskt parti — att stödet skall avse politisk verksamhet i kommunen resp. landstingskommunen. Något avsteg från den princip som gäller för all kommunal verksamhet, nämligen att den skall tillgodose ett till kommunen knutet intresse, avses alltså inte. Att som kommunalrättskommittén och Svenska kommunförbundet föreslagit i sina remissyttranden ge en särskild föreskrift varigenom en sådan i och för sig självklar princip kommer till uttryck synes inte erforderligt. En uttrycklig föreskrift av det slaget skulle dessutom kunna inge föreställningen att en kontroll skall ske av att beslutade bidrag kommer till användning bara för politisk verksamhet i kommunen. En sådan kontroll bör självfallet inte komma i fråga.

Enligt promemorian bör kravet på representation i fullmäktige resp. landstinget vara uppfyllt när bidraget utgår. Svenska kommunförbundet har i sitt remissyttrande anfört att kravet på representation i stället bör anknytas till det år som beslut om bidrag avser. Jag delar denna uppfattning.

Som anförs i promemorian ligger det — när en rent proportionell fördelningsgrund väljs — närmast tillhands att låta bidraget fördelas mellan partierna efter antalet mandat. Någon annan mening har inte anförts vid remissbehandlingen.

Jag förordar alltså att bidraget skall fördelas mellan de i fullmäktige resp. landstinget under den tid bidraget avser representerade partierna i förhållande till partiernas mandatantal under samma tid.

Som föreslagits i departementspromemorian bör befogenheten att bevilja partistöd tilläggas kommunerna genom en särskild lag. I enlighet med vad jag anfört i det föregående bör sägas i lagen att kommun får lämna ekonomiskt bidrag till politiskt parti, som under den tid beslut om bidrag avser är representerat i kommunens fullmäktige, samt att beslutet skall innehålla att bidrag utgår till varje sådant parti med samma belopp för varje plats som partiet under nämnda tid har i fullmäktige. Vad som sagts nu bör äga motsvarande tillämpning på landstingskommun. Lagen bör, som föreslagits i promemorian, kallas lag om kommunalt partistöd. Jag delar inte en uppfattning som Svenska kommunförbundet gett uttryck åt under remissbehandlingen, nämligen att en sådan rubrik är missvisande genom att ge intrycket att lagen skulle tillförsäkra partierna rätt till bidrag.

Frågan vad som enligt lagen skall förstås med parti bör, som anförs i

promemorian, bedömas med utgångspunkt i den definition av begreppet politiskt parti som ges i 16 § riksdagsordningen. Enligt denna definition avses med politiskt parti varje politisk sammanslutning eller grupp av väljare som uppträder i val under särskild partibeteckning. För att ett parti skall kunna uppbära bidrag måste det emellertid vara juridisk person, dvs. partiet måste kunna förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter. Det är enligt fast rättspraxis fallet om den politiska sammanslutningen eller väljargruppen antagit stadgar och valt styrelse.

Beslut om partistöd kan alltså inte avse parti som inte är juridisk person. Om två eller flera partier samverkar vid ett val genom att använda gemensam partibeteckning utan att skapa en särskild juridisk person för denna samverkan, torde därför beslut om kommunalt partistöd få avse de samverkande partierna var för sig.

Någon närmare bestämning av begreppet politiskt parti torde inte behövas i lagen.

I enlighet med vad som anförts i det föregående har inom civildepartementet upprättats förslag till *lag om kommunalt partistöd*.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga förslaget.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten